

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

En sammanfattning av regeringens minoritetspolitik

Målet med den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sveriges nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

En samlad svensk minoritetspolitik

Grunden för minoritetspolitiken finns i regeringens proposition 1998/99:143 *Nationella minoriteter i Sverige*. Förslagen i propositionen antogs av riksdagen i december 1999 (bet. 1999/200:KU6, rskr. 1999/2000:69). Sverige har därefter anslutit sig till Europarådets ramkonvention om skydd för de nationella minoriteterna och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Nationella minoriteter

Regeringens och riksdagens minoritetspolitiska beslut innebär att fem befolkningsgrupper erkändes som nationella minoriteter i Sverige. Dessa minoritetsgrupper nämndes också vid namn i samband med ratifikationen av Europarådets ramkonvention om skydd för de nationella minoriteterna. De nationella minoriteterna är samer, som också är ett ursprungsfolk, samt sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Samtliga dessa grupper har funnits i Sverige under mycket lång tid och är därför en del av det svenska kulturarvet. Eftersom samerna är ett ursprungsfolk i Sverige finns det även en särskild samepolitik.

Särdrag gemensamma för de nationella minoriteterna

I samband med det minoritetspolitiska beslutet uttalades att följande särdrag är gemensamma för de grupper som erkänts som nationella minoriteter.

- Grupp med uttalad samhörighet som till antalet i förhållande till resten av befolkningen har en icke dominerande ställning i samhället.
- Religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet. Endast ett av dessa särdrag måste föreligga.

- Självidentifikation. Den enskilde såväl som gruppen ska ha en vilja och strävan att behålla sin identitet.
- Gruppen ska ha historiska eller långvariga band till Sverige. Endast minoritetsgrupper som har funnits i Sverige före sekelskiftet år 1900 bedömdes uppfylla kravet på historiska eller långvariga band.

Minoritetsspråken

En viktig del av minoritetspolitiken är att ge stöd till minoritetsspråken så att de hålls levande. De språk som erkänts som minoritetsspråk i Sverige är samiska (alla former av samiska), finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib (alla former av romani chib) och jiddisch. Dessa språk omfattas också av Sveriges ratifikation av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Tre av de nationella minoritetsspråken, samiska, finska och meänkieli, har historiskt en stark geografisk tillhörighet, vilket innebär att dessa språk omfattas av särskilda regionala åtgärder.

Samordning av minoritetspolitiken

Många viktiga delar av minoritetspolitiken, såsom utbildnings-, kultur- och antidiskrimineringsinsatser, genomförs inom andra politikområden. För att nå de minoritetspolitiska målen krävs således en samordning mellan detta politikområde och andra politikområden. Inom Regeringskansliet finns för detta ändamål en särskild arbetsgrupp med representanter från berörda departement.

Informationsinsatser

För att målet med minoritetspolitiken ska kunna förverkligas krävs att samtliga nationella minoriteters behov och intressen beaktas i alla delar av landet och på alla nivåer i samhället. Det gäller såväl statliga myndigheter som kommuner och landsting. Sverige har en lång tradition med starkt kommunalt självstyre. Därför måste genomförandet av minoritetspolitiken ske i dialog mellan staten och kommunerna. Av den anledningen genomför regeringen sedan 2003 regionala konferenser riktade till kommuner, landsting samt vissa statliga myndigheter i syfte att sprida kunskap om Sveriges nationella minoriteter och innehållet i minoritetspolitiken. Konferenserna kommer att följas upp genom ytterligare insatser riktade till kommunerna.

Under 2004 slutförs det informationsprojekt om samer och samisk kultur regeringen initierade 2001. Regeringen avsatte för detta ändamål 20 miljoner kronor. Syftet är att få ett ökat och långsiktigt förtroende mellan samer och ickesamer samt att förebygga och motverka diskriminering. På regeringens uppdrag bygger Sametinget upp ett nationellt informationscentrum som ska överta regeringens arbete med att sprida information kring och skapa intresse för samisk kultur. Centrumet ska även ge stöd åt myndigheter och organisationer i frågor som rör det samiska.

Icke-diskriminering

En lagstiftning som motverkar diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller religion är en nödvändighet för en trovärdig minoritetspolitik. Sverige har särskild lagstiftning på området som inte bara omfattar de nationella minoriteterna utan alla etniska grupper. En viktig lag i det sammanhanget är lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Det finns också en särskild lag om likabehandling av studenter i högskolan.

I juli 2003 trädde nya regler i kraft som innebär att ett effektivt skydd mot diskriminering införs även utanför arbetslivet och högskolan. Diskrimineringsförbudet gäller i fråga om diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder och omfattar för samtliga dessa diskrimineringsgrunder den diskriminering som kan ske inom bland annat arbetsförmedling, restaurangbranschen och bostadsmarknaden. Därutöver gäller förbudet för diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning i fråga om socialtjänst, socialförsäkring samt hälso- och sjukvård.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) har till uppgift att motverka och förebygga diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller religion i samhället och utöva tillsyn över att lagstiftningen mot sådan diskriminering följs. DO tar också emot anmälningar om diskriminering.

Romer är den mest utsatta etniska gruppen i många länder, kanske också i Sverige. Regeringen gav därför i november 2001 DO i uppdrag att genomföra ett särskilt arbete för att förebygga och motverka diskriminering av romer. Uppdraget har redovisats till regeringen i mars 2004 genom rapporten Diskriminering av romer i Sverige, som bl.a. innehåller ett antal förslag till åtgärder. DO understryker i rapporten behovet av ett individuellt och strukturellt perspektiv samt ett minoritetsperspektiv i frågan om diskriminering av romer.

Regionala åtgärder

Genom särskild lagstiftning ges enskilda laglig rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter

och domstolar i de geografiska områden där språken har lång tradition. Lagstiftningen omfattar ett antal kommuner i Norrbottens län, de så kallade förvaltningsområdena för samiska respektive finska och meänkieli. Av lagstiftningen följer också att kommunerna i förvaltningsområdena ska ge föräldrar möjlighet att placera sina barn i förskoleverksamhet där hela eller del av verksamheten bedrivs på minoritetsspråket. Motsvarande gäller för äldreomsorg.

En särskild utredare ser för närvarande över möjligheterna att utöka det finska förvaltningsområdet till att även omfatta Stockholms- och Mälardalsregionen. Regeringen har även för avsikt att låta undersöka möjligheterna att utvidga det samiska förvaltningsområdet till att även gälla i det sydsamiska området.

Utbildning

Det är viktigt att alla barn i Sverige får kunskap om de nationella minoriteternas historia samt om deras kultur, språk och religion. Därför ingår det i skolans läroplaner att kunskap ska ges om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning har stor betydelse när det gäller att stödja och stärka minoritetsspråken. Skolverket ska, inom ramen för sin tillsyn, särskilt följa utvecklingen av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning för de nationella minoriteterna.

Inom skolområdet pågår också ett utvecklingsarbete för att förbättra undervisningen för de nationella minoriteterna. Arbetet består dels av insatser för kompetensutveckling av pedagogisk personal i förskola och skola, dels av utveckling av läromedel och utarbetande av ordbaser och lexikon för de olika språken. Utvecklingen sker i samråd med de nationella minoriteterna. Vidare har Skolverket fått regeringens uppdrag att göra en kartläggning av skolsituationen för de nationella minoriteterna samt i samarbete med Myndigheten för skolutveckling göra en analys av kartläggningen och föreslå eventuella åtgärder som kan förbättra situationen för de nationella minoriteterna.

Massmedier

Sveriges Radio, Utbildningsradion och Sveriges Television fick år 2002 nya sändningstillstånd som bland annat innebär att sändningar på minoritetsspråken ska öka. Det har till exempel betytt att radioprogram på romani chib har börjat sändas. Sedan tidigare har finska, samiska och meänkieli en särställning i programverksamheten.

En parlamentarisk kommitté har vidare fått regeringens uppdrag att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen och kommittén ska bland annat analysera behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till nationella minoriteter.

Kultur

De nationella minoriteterna har en rik kultur som bland annat manifesteras i olika former av konstnärlig verksamhet. Detta bidrar till att bevara och utveckla minoritetskulturerna i Sverige, samtidigt som det berikar kulturlivet i allmänhet.

Sedan 2000 tillförs det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter årligen 1 miljon kronor för att de nationella minoriteterna skall kunna särskilt beaktas vid fördelningen av stödet. Vidare, från och med 2002 anslås Statens kulturråd 7 miljoner kronor årligen för insatser som syftar till att främja de nationella minoriteternas språk och kultur.

Ökat inflytande för nationella minoriteter

Inom minoritetspolitiken är frågan om inflytande i samhällslivet för de nationella minoriteterna av stor betydelse. Olika åtgärder har därför vidtagits för att stärka minoriteternas möjligheter till inflytande. Bland annat hålls samrådsmöten med företrädare för regeringen och minoriteternas organisationer. Riksorganisationer som företräder nationella minoriteter tilldelas även särskilda medel för att öka deras möjligheter till inflytande.

I oktober 2002 inrättade regeringen Rådet för romska frågor som ett rådgivande organ till regeringen. Rådet har en bred romsk representation med företrädare för alla större romska grupper i landet, både kvinnor och män. Ordförande i rådet är ansvarigt statsråd.

För att stärka de romska kvinnornas situation och öka deras delaktighet finns också en särskild informell arbetsgrupp med företrädare för Regeringskansliet och romska kvinnor.

Veta mer

Den som vill läsa mer om arbetet kan ta del av regeringens proposition 1998/99:143 *Nationella minoriteter i Sverige*. Propositionen finns tillgänglig på regeringens webbplats www.regeringen.se. Den kan också köpas hos Riksdagens tryckeriexpedition, tel. 08-786 58 10.

För mer information om regeringens minoritetsarbete gå in på www.regeringen.se/sb/d/1483/a/12607, eller kontakta Enheten för demokratiutveckling, mänskliga rättigheter, folkrörelser och idrott: 08-405 10 00 (vxl)

Läs mer:

Sametinget: www.sametinget.se

Sverigefinländarnas delegation: www.sverigefinne.nu

Svenska tornedalingars riksförbund: www.str-t.com

Riksförbundet Roma International: www.riksforbundetroma.se

Judiska Centralrådet: www.jf-stockholm.org/

Den nationella kommittén för Sveriges minoritetsspråk:
www.sweblul.se

Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter:
www.manskligarattigheter.gov.se

REGERINGSKANSLIET

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Fler exemplar av faktabladet kan beställas från Justitiedepartementet,
tfn 08-405 10 00. Fax 08-20 27 34. Regeringens webbplats: www.regeringen.se
Justitiedepartementets e-postadress: registrator@justice.ministry.se

Tryckt av XBS Grafisk Service november 2004. Faktabladet är producerat av
Justitiedepartementet. Artikelnr. Ju 04.15